

PERSONALITATEA COMPLEXĂ A LUI VICTOR PAPILIAN: ÎN REFLECTOR PROZA SCURTĂ

Prof. Dr. Ioana Dincă

Medic și profesor de anatomie la Universitatea din Cluj, Victor Papilian (17.VI.1888-15.VII.1956) se impune ca scriitor de certă originalitate în proza scurtă, deși în perioada interbelică supremația o deține romanul. Publică producții variate, unite însă prin trăsăturile proprii scrisului său: lirism, putere de observație și analiză psihologică, talent regizoral, mari disponibilități comice.

A scris nuvele, romane, piese de teatru, dintre care cităm doar câteva titluri: „Dincolo de râu“, „Nuvele oltenesti“, „Fără limită“, „Un optimist incorrigibil“.

În funcție de caracterul predominant al uneia dintre trăsăturile specifice scrierilor sale, proza scurtă a lui Victor Papilian poate fi clasificată în patru mari capitole: lirismul, „regia“ epică, analiza și fantasticul.

Povestirea fantastică deține în opera sa un loc aparte. Mircea Zăciu greșește considerând prozele „oltenesti“ singurele mari realizări ale autorului. Povestirea fantastică este domeniul în care Victor Papilian obține creații antologice precum „Lacrima“, „Trădare“, „Pedeapsa“.

Proza lui Papilian este străbătută de un puternic filon de lirism, de la povestirea romantic-sentimentală de început sau scrierile de proporții reduse din „Schite și epigrame“, la nuvela de analiză psihologică sau povestirile fantastice.

Stăpânit de melancolie, autorul reînvie imaginea anilor tulburi ai adolescenței în „Poveste romantică“. Scrisă în spiritul prozei românești de evocare sentimentală, cu largi efuziuni lirice, destul de monotonă în insistarea asupra aventurilor de tinerețe, care parcă epuizează puterea magică a lirismului, povestirea constituie o primă treaptă de exersare a elementului celui mai trainic al scrierilor sale – lirismul.

Impresionează nota de patriarhalitate în evocarea atmosferei de familie a mediului în care a copilărit eroul. Alternanța de ton, devenită ulterior o con-

stantă a scrierilor sale, de la nostalgie la ironie și sarcasm, rămâne o notă de rezistență a operei.

În aceeași tonalitate lirică, dar într-o formă artistică incontestabil superioară, se vor contura câteva „portrete lirice“, adevărate poeme în proză, cu elementele componente admirabil dozate. Finalul din „Oltenească“ are tonalitate de bocet popular (se observă în „Prefață“ la vol. „Ceartă oltenescă“), portretul țigăncii este conceput în ritmul pasional din „cântecele țigănești“ ale lui M.R. Paraschivescu.

Cele două etape ale vieții sunt admirabil interferate și numai sugerate în „Bătrâna“. Cele mai multe scrieri din prima etapă, fundamental lirică, sunt conturate pe tema memorării.

În această primă fază a scrierilor sale se încadrează și alegoria „Signorina“, parabola „Poveste“ și creația cu tonalități de psalm „Cântarea cântărilor“. „Signorina“ constituie transpunerea ideii privitoare la calitățile purificatoare ale artei. Teoria brutală a lui Freud este respinsă, fiind elogiata ideea artei ca ficțiune și eliberare a sufletului.

Într-o tonalitate de basm cu tâlc se compune scrierea „Poveste“. O notă amară însoțește această creație cu aspect de parabolă, în care este ironizată vanitatea. Proporțiile luate de acest caz în final indică un sarcasm total, comparabil prin forță cu cel din „Sărmanul Dionis“. Acolo sensul era de comprimare, de reducere a dimensiunilor, aici este de amplificare, de includere și a sacralului în cercul nimicniciei omenești.

Virtuțile poemului „Cântarea cântărilor“ sunt mai ales orchestrale. Variațiile de ton ale monologului „miresei“, de la cântecul iubirii pătimate la durerea despărțirii, la plânsul încet, la vestea morții iubitului în război și fericirea regășirii în amintire, sunt însoțite de nota constantă a corului, ca un alter-ego lucid al solistei. Un destin este numai sugerat în aceste pagini în vibrațiile patetice ale pieselor de teatru ale lui Sofocle.